

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. ректора

проф. В.П. КРАВЕЦЬ

27 березня 2025 року

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ДО АСПІРАНТУРИ
для здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності А3 Початкова освіта**

Тернопіль- 2025

Програма навчальної дисципліни *«Педагогіка початкової школи»* складена з урахуванням таких нормативних документів:

- Закону України «Про вищу освіту» (2014). URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2235/>;
- постанови КМ України «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>;
- наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0312-25#Text>;
- Правил прийому до аспірантури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка на 2024 рік. URL: https://tnpu.edu.ua/abiturient/pdf/2024/dodatok_10.pdf.

Програма навчальної дисципліни «Педагогіка початкової школи» є базовою з підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 013 Початкова освіта.

Програма обговорена і затверджена на засіданні кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти (протокол № 9 від 20 березня 2025 року).

Загальна характеристика програми вступного іспиту

Програма вступного випробування включає:

- пояснювальну записку;
- критерії оцінювання знань вступника;
- зміст програми;
- список рекомендованої літератури для самостійної підготовки до вступного іспиту.

Пояснювальна записка

Навчальна дисципліна *«Педагогіка початкової школи»* передбачає формування в абітурієнтів знань про основні концепції, парадигми, принципи, методики, технології початкової освіти і на їх основі здатності до створення освітньо-розвивального полісуб'єктного здоров'язбережувального середовища; реалізації змісту, форм, методів та технологій освітнього процесу школи першого ступеня відповідно до Державного стандарту початкової освіти.

Під час вивчення дисципліни значна увага приділяється оволодінню категоріально-понятійним апаратом та термінологією, необхідними для глибокого розуміння теоретико-методичних засад розвитку початкової освіти, аналізу нормативної бази функціонування початкових шкіл.

Під час підготовки до екзамену вступник повинен:

знати:

- основні принципи, парадигми, концепції загальної середньої та початкової освіти, її методологічну основу;
- вимоги до змісту початкової освіти відповідно до Державного стандарту початкової освіти, Типових освітніх програм для початкової школи;
- ключові компетентності та наскрізні вміння учнів молодшого шкільного віку;
- форми організації навчання / виховання в початковій школі;
- методи, технології початкової освіти та їх класифікації;
- особливості навчання / виховання дітей з особливими освітніми потребами у початковій школі;
- методи науково-педагогічних досліджень проблем початкової освіти.

вміти:

- здійснювати цілеутворення відповідно до змісту й форм початкової освіти;
- реалізовувати діагностику навчальних досягнень учнів;
- створювати здоров'язбережувальне середовище у початковій школі;
- використовувати інноваційні методи й технології початкової освіти;
- формувати в учнів початкової школи ключові компетентності, зокрема вміння вчитися, наскрізні вміння;
- втілювати педагогіку партнерства з участю учнів, вчителів, батьків, суспільних інституцій;
- обирати й застосовувати методи досліджень як засоби вивчення ефективності освітнього процесу в початковій школі, здійснювати пошук наукових джерел та працювати з ними;
- вибудовувати стратегії власного саморозвитку і самовдосконалення.

Критерії оцінювання знань та вмінь вступника

Шкала оцінювання відповідей абітурієнтів на питання розміщується в діапазоні від 0 до 100 балів і розподіляється на п'ять рівнів:

- високий;
- достатній;
- задовільний;
- низький;
- дуже низький.

Критерії оцінювання представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Рівень	Оцінка-бал	Характеристика відповіді вступника
Високий	100 – 90	Абітурієнт дає повну та розгорнуту відповідь на питання білету, демонструє вільне володіння понятійним апаратом, повністю розкриває суть поставленого питання, добре орієнтується у міжпредметних зв'язках, наводить приклади.
Достатній	89 – 75	У відповідях допускає незначні неточності чи помилки, проте самостійно їх виправляє; демонструє розуміння матеріалу, логічно обґрунтовує власні міркування.
Задовільний	74 – 60	Відповідь на питання білету має фрагментарний характер, відтворює інформацію на рівні запам'ятовування. Знання з предмета неповні, плутається у визначеннях, втрачає логіку та послідовність розкриття питання, не може навести приклади.
Низький	59 – 40	Абітурієнт не усвідомлює сутності питання, його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання; не володіє основним термінологічним апаратом дисципліни, демонструє відсутність умінь міркувати, робити висновки.
Дуже низький	39 – 0	При відповіді допускає грубі помилки, не спроможний розкрити зміст питання. Відповідь відсутня.

Тривалість підготовки до екзамену складає 1 год.

Форма випробування – усна.

Зміст програми

Педагогіка початкової школи як наука.

Виникнення та основні етапи розвитку педагогіки.

Педагогіка початкової школи як наука про навчання, виховання і розвиток молодшого школяра. Основні категорії педагогіки початкової школи. Зв'язок педагогіки початкової школи з іншими науками. Педагогіка і окремі методики.

Методи науково-педагогічних досліджень: емпіричні, теоретичні, математичні. Організація педагогічного дослідження, його етапи і логіка.

Процес навчання в початковій школі.

Навчання як вид пізнавальної діяльності учнів. Теорія пізнання – методологічна основа сучасної дидактики.

Сутність процесу навчання, його істотні ознаки, зовнішня та внутрішня сторони. Молодший школяр як об'єкт і суб'єкт навчання. Структура та компоненти навчальної діяльності.

Особистісно орієнтоване навчання. Суб'єктність молодшого школяра як основна ознака особистісно орієнтованого навчання.

Основні ланки (етапи) процесу навчання: засвоєння нових знань (сприймання, усвідомлення та осмислення (розуміння), закріплення); застосування набутих знань. Їх взаємозв'язок.

Функції навчання (освітня, розвивальна, виховна).

Закономірності і принципи навчання молодших школярів.

Закономірності процесу навчання, їх характеристика.

Поняття про принципи навчання як категорію дидактики. Історичний характер принципів навчання. Принцип і правило навчання.

Система принципів навчання (за різними авторами).

Авторські принципи навчання.

Зміст початкової освіти.

Зміст освіти як категорія дидактики. Культурологічна концепція змісту освіти. Елементи змісту освіти: знання, уміння та навички, творчі здібності, емоційно-ціннісне ставлення до світу.

Удосконалення змісту освіти відповідно до вимог розбудови національної школи: компетентісно орієнтований підхід. Компетенції і компетентності: диференціація понять. Класифікація компетентностей. Ключові компетентності початкової освіти. Наскрізні вміння як основа формування ключових компетентностей.

Документи, у яких реалізується зміст освіти в початковій школі: Державний стандарт початкової освіти; навчальний план для початкової школи; навчальна програма. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти (1–2 та 3–4 класи), розроблені авторськими колективами під керівництвом Савченко О. Я. та Шияна Р. Б.

Підручник для школи першого ступеня.

Поняття про шкільний підручник, його призначення (носії змісту освіти і засіб навчання).

Функції підручника. Структура підручника. Загальнодидактична модель структури підручника: текст (основний, додатковий, пояснювальний) і позатекстові компоненти (апарат організації засвоєння, ілюстративний матеріал, апарат орієнтування).

Підручники варіативні та альтернативні. Варіативність навчальної літератури в умовах Нової української школи.

Підходи до аналізу й оцінювання шкільних підручників.

Методи навчання молодших школярів.

Методи навчання як категорія дидактики. Зовнішня та внутрішня сторони методів. Метод, прийом і засіб навчання. Функції методів навчання. Різні підходи до класифікації методів навчання.

Пасивні, активні й інтерактивні методи навчання.

Класифікація методів навчання за джерелом здобуття знань.

Інноваційні підходи до організації роботи з підручником у початковій школі: пріоритет забезпечення розуміння змісту прочитаного (усвідомлення тексту).

Урок у початковій школі.

Теоретичні основи уроку як форми організації навчання: сутність, класифікація за різними ознаками, структура. Інноваційні підходи до класифікації уроків у початковій школі.

Урок у початковій школі на засадах компетентнісного підходу.

Контроль та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів.

Функції контролю. Об'єкти контролю. Види контролю. Методи контролю.

Критерії оцінювання; норми оцінювання; інтегровані рівні навчальних досягнень учнів.

Поняття про формувальне оцінювання учнів початкової школи. Учніське портфоліо.

Рівневе оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. Свідоцтво досягнень.

Моніторинг якості початкової освіти: рівень сформованості читацької та математичної компетентностей.

Розвивальний характер навчання в сучасній початковій школі.

Навчання як джерело розвитку школяра. Положення про два рівні розвитку дитини – зону актуального розвитку та рівень найближчого розвитку.

Компоненти розвивального навчання: розвиток психічних процесів, формування загальнонавчальних умінь і навичок, розвиток творчих здібностей; їх характеристика.

Поняття про загальнонавчальні вміння та навички. Програма «Формування загальнонавчальних умінь і навичок».

Уміння вчитися як ключова компетентність початкової освіти.

Реформування початкової ланки освіти у контексті концепції «Нова українська школа».

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа».

Особливості організації освітнього процесу у школі першого ступеня: шляхи реалізації ідеї дитиноцентризму; двоциклова структура освітнього процесу в початковій школі. Чинники якісної початкової освіти. Державний стандарт початкової освіти: сутність, структура. Освітні галузі. Змістові лінії. Інтегрування змісту початкової освіти. Обов'язкові результати навчання. Очікувані результати навчання. Оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на компетентнісній основі.

Особливості організації освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу.

Інклюзивна освіта у початковій школі. Суть та завдання інклюзивного навчання учнів початкової школи. Особливості змісту, методів і форм інклюзивної освіти. Створення інклюзивного середовища в початковій школі.

Сутність процесу виховання.

Педагогічна наука про виховання як процес цілеспрямованого формування особистості. Особливості процесу виховання, його структура. Етапи процесу виховання. Самовиховання як найвищий етап процесу виховання. Молодший школяр як об'єкт і суб'єкт виховного процесу.

Закономірності і принципи виховання.

Закономірності процесу виховання, їх характеристика. Принципи виховання як категорія педагогіки. Характеристика системи принципів виховання. Системний підхід до виховання в національній школі.

Концепція національного виховання про принципи національного виховання.

Методи виховання.

Поняття про методи виховання. Метод, прийом, засіб виховання. Різноманітні підходи до класифікації методів виховання. Характеристика основних груп методів виховання. Умови оптимального вибору і ефективного застосування методів виховання.

Технологічний підхід у вихованні молодших школярів. Сучасні виховні технології.

Зміст виховання в національній школі.

Розумове виховання як діяльність педагога, спрямована на розвиток розумових сил і мислення учнів, на прищеплення їм культури розумової праці. Основні завдання розумового виховання. Розумове виховання учнів на уроках. Позакласна робота з розумового виховання молодших школярів.

Завдання і зміст морального виховання школярів у світлі вимог Концепції національного виховання. Місце і роль етичних бесід у моральному вихованні учнів початкових класів.

Духовність та духовні цінності як пріоритети у вихованні.

Завдання і зміст трудового виховання молодших школярів. Види праці, їх виховне значення. Професійна орієнтація молодших школярів.

Завдання фізичного виховання молодших школярів. Формування у молодших школярів цінностей здорового способу життя. Основні засоби фізичного виховання: фізичні вправи (гімнастика, туризм, спорт, гра), природні фактори, гігієнічні фактори (раціональний режим праці, відпочинку, сну, харчування). Заходи з фізичного виховання в режимі навчального дня. Форми позакласної роботи з фізичного виховання.

Режим дня молодшого школяра та його виховні можливості.

Завдання і зміст естетичного виховання молодших школярів. Естетичне виховання учнів на уроках. Форми і методи естетичного виховання молодших школярів у позаурочний час.

Позакласна і позашкільна виховна робота.

Поняття про позакласну та позашкільну виховну роботу, їх місце у навчально-виховному процесі. Завдання і принципи організації. Основні форми позакласної роботи з молодшими школярами.

Виховний захід як основна форма організації позакласної виховної роботи з молодшими школярами. Родинні виховні заходи в початковій школі.

Вчитель початкової школи як класний керівник.

Вимоги до вчителя початкової школи у контексті Професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти».

Завдання і принципи планування виховної роботи. Система планування виховної роботи в початковій школі, вимоги до планування.

Особистість і колектив.

Загальне поняття про дитячий колектив, його ознаки та функції. Структура колективу учнів початкової школи. Динаміка та стадії розвитку колективу. Педагогічне керівництво процесом формування дитячого колективу (діяльність і спілкування, закон руху колективу, роль традицій, стиль і тон у колективі). Принцип паралельної дії і єдності педагогічних вимог.

Сучасні дослідження проблем колективу.

Спільна виховна робота школи, сім'ї та громадськості.

Педагогіка партнерства – концептуальна основа організації роботи школи

з батьками.

Сім'я як виховний колектив. Умови успішного виховання дітей в сім'ї.
Труднощі і недоліки сімейного виховання.

Основні форми роботи вчителя початкових класів з батьками.

Види батьківських зборів. Особливості проведення перших батьківських зборів у першому класі.

Педагогічний всеобуч батьків.

Список рекомендованої літератури для самостійної підготовки до вступного іспиту

1. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. 3-тє вид., доопрац. і доп. Київ: Знання, 2008. 566 с.
2. Державний стандарт початкової освіти (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
3. Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практичний курс: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2013. 160 с.
4. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті. Київ: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. 368 с.
5. Кодлюк Я. П., Одинцова Г. С. Формування у молодших школярів усвідомленого читання засобами навчальних текстів підручника. *Слово. Стратегії. Інновації*: колективна монографія / за заг. ред. О. Турко, О. Янкович. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2022. С. 6–62.
6. Кодлюк Я. П., Янченко О. Я. Робота з підручником на уроках у початковій школі / за ред. О. Я. Савченко. Київ: Наш час, 2009. 104 с.
7. Кодлюк Я. Суб'єктність молодшого школяра в навчальній діяльності. *Початкова школа*. 2013. № 1. С. 6–9.
8. Концепція національного виховання. *Рідна школа*. 1995. № 6. С. 18–25.
9. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022). URL: <https://lpnu.ua/viddil-molodizhnoi-polityky-ta-sotsialnoho-rozvytku/kontseptsii-a-natsionalno-patriotychnoho>
10. Корнієнко С. М., Кодлюк Я. П. Батьківські збори у початковій школі. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. 152 с.
11. Мартинюк І. В. Національне виховання: Теорія і методологія. Київ: ІСДО, 1995. 160 с.
12. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
13. Онопрієнко О. В. Інструментарій оцінювання результатів компетентісно орієнтованого навчання молодших школярів: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.
14. Орієнтовний зміст виховання в національній школі: методичні рекомендації / кол. авт. за заг. ред. Є. І. Коваленко. Київ: ІЗМН, 1996. 136 с.
15. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
16. Основні орієнтири виховання учнів 1–12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України: програма. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. С. 7–11.
17. Порошенко О. М. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство Україна», 2019. 300 с.
18. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1143732-18>.

19. Про організацію освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу (2022). URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86159
20. Рекомендації слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій на тему: «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання» (2023). URL: <https://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/38605.pdf>
21. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти. 2-е вид., доповн., переробл. Київ: Богданова А. М., 2009. 226 с.
22. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
23. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: посібник. Київ: Педагогічна думка, 2014. 176 с.
24. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ: Світоч, 2019. 336 с.
25. Ціннісні орієнтири сучасної української школи (2019). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentation-Roman-Stesichin.pdf>
26. Червінська І., Довбенко С. Теоретико-методичні засади виховної роботи в початковій школі. Івано-Франківськ: вид-во Прикарп. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2012. 515 с.